

Dagny Møystad – fjellets dronning uten glitter og stas

Når du kjører den nordre fjellveien innover fra Unset i Rendalen, møter du et fjell der slåttene ble høstet fra begynnelsen av 1600-tallet, der setrene ble etablert fra 1680-åra og et fjell der kamp om slåtter og beiteområder preget både 1700- og 1800-tallet; og hit kom det også enkelte urbane jegere og fiskere på slutten av 1800-tallet.

Neksjølia seter ligger lunt bortunder Gråhøgda, med rike beiter både i sør og nord og med fet og fin fisk i Neksjøen. Møystad-familien fra Elverum hadde sitt jakt- og fiske-eldorado i Neksjølia i mange år først på 1900-tallet.

Ungjenta Dagny Møystad taper sitt hjerte til dette fjell-landskapet. 31 år gammel, i 1938, får hun lastet en bil med materialer til ei bu og sender den innover fjellet. Materialene blir lesset av ved tomtene etter de gamle buene som ble brukt når høyet ble kjørt fram fra Spekedalen.

Her bygger Dagny sitt slott på 30 kvadratmeter. Her lever hun store deler av året, både sommer og vinter. Dagny liker å ordne opp sjøl, hun trives alene i fjellet, hun liker å utfordre naturkreftene og hun trives i selskap med likesinnede mennesker. Hun kaller bua si for Tabu, og en av hennes gjester har i Tabu's dagbok undret seg over navnet, og konkluderer med at alle fine og urbane vaner er tabu når

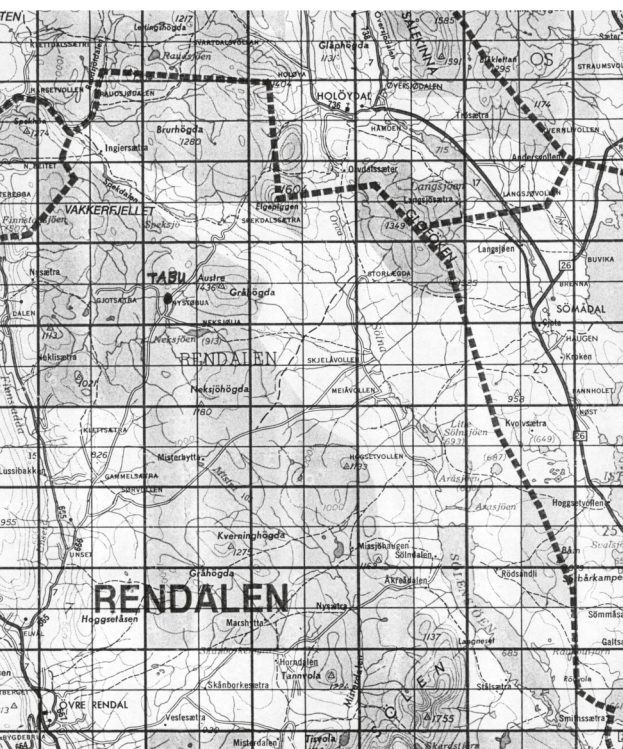

*Dagny og King utenfor Tabu i 1955.
Fotograf: Johan Brun.*

man er i Tabu.

I dagboka tegnes det et bilde av ei tid da fjellet er noe mer enn bare rekreasjon. Fjellet er en del av det daglige livet for mange mennesker gjennom hele året, det er et godt sted og være "når sivilisasjonen blir for påtrengende", og ikke minst gir fjellet muligheten til å høste mat i mange varianter.

*"Finnes det finere fisk enn Jansons?
Finnes det bedre rømme enn Tomines?"*

Dagnys fjellrike var fra Ingierstet i nord til Fiskevollen i sør, fra Unset og østover til Elgpiggen.

Finnes det bedre ryper enn Tabus? Finnes det bedre vertinne enn Dagny?», slik takker Petra for oppholdet i 1943. Samme høst skriver Inger Schulstad: “Takk for fetekuren, den trengtes så sårt”. Bakerst i dagboka har Dagny notert noen matoppskrifter, blant annet Neksjølia-saus: “1 liten skje smørr, 2 teskjeer mel, ? liter tykk sur fløte og 2 eggeplommer”. Dette er kraftige saker, men det er nok nødvendig med det aktivitetsnivået som damene i Tabu har.

Tre menn fra Elverum som skal jakte rein, senhøstes i 1938, skriver om sine opplevelser:

“Hos lensmann Lomnes søkte vi om å få kjøpe jaktkort for 10 dyr. Vi fikk her til svar

at for oss var ikke jaktkort nødvendig da man antok at vi ikke ville få noen rensdyr. Hvis en slik ulykke skulde skje ... fikk vi heller komme indom på tilbaketuren og gjøre opp for dette”.

Den første vinteren etter at bua er satt opp, tilbringer Dagny og hennes søster Olea 9 uker i fjellet, fra 10. februar til 20. april. I de 15 påfølgende årene bor Dagny på Tabu både jul og påske, og hun er her oppe både sommer og høst i mer enn 20 år. Karinus Berg fra Unset er Dagnys medhjelper og venn i mange år, men han er så beskjeden at han skriver i dagboka kun en gang, i 1943, og undertegner med ærbødigst K.B. Like trofast som KB er hunden King som drar tunge skikjelker hver eneste vinter. 10 år etter hundens siste tur til Tabu skriver Dagny: “Maken til hund har aldri vært født. Savner dig, selv etter alle disse år, kjære venn”.

Dagny skriver 14. februar 1939:

“Snestorm fra øst, men pludseli tidli på formiddagen dukket to skiløpere op. Bernhard Nystuen og Melvin Mortensen, som kom fra Unset - Storlegda - Spekedalen og hit på 3 dager. Oppe på Gråhøgdtangen hadde de sett to rensdyr, hvorav det ene var sterkt skadet. Og da jeg hadde lov av Bjøntegård til å felle ett dyr, drog vi derfor av sted i håb om at de ikke hadde kommet for langt av sted”.

Dagnys søster Olea, skriver i dagboka om deres reinsdyrjakt den 16. og 17. februar 1939:

“Vi lignet mere snikende ulltepper enn bolde jegere, der vi i by av stener snek oss frem for å se flokken på nært hold. Det lykkedes oss en stund, intill den plutselig samlet sig, og satte rett oppi Kuglehøgda, og vekk var den; og vi lå igjen på maven lange

i maska. Vi trøstet oss med en kopp kakao av termosene, og vandret etter; men riktig så raske som renen var vi ikke til bens. Oppe fra toppen av Kuglehøgda så vi nu hele flokken igjen nede på flaten. Halvveis nede på fjellskråningen blev jeg kommandert "dekk"! – mens Dagny i sin hvite bekledning seilende nedover, prøvet å efterligne en rullende sneball. Men renen lar sig ikke lett lure, den sto mistenksom og så på det hvite uhyre; den gikk litt i ring, men fløi så utover vidden. Dagny efter for å komme på skuddhold. Der stoppet den igjen, og gjorde plutselig helomvending og rett opp på Kuglehøgden igjen, og rett forbi stakkars børseløse mig på ca 30 m. Dagny var forbannet. Oppe fra Kuglehøgden topp så vi nu flokken forsvinde over på sydsiden av Brennkleppen".

"Den 17. februar vandret vi tidlig av gårde og optok sporet hvor vi slapp dagen i forveien. Det var 15 kuldegrader og en bitende sno; men selv et jordskjelv tror jeg ikke kunde stoppe oss i vår iver; da vi langt borte på Gloppeen så noen mystiske "stener". Jeg blev skarpt tiltalt om å holde mig i skjul og blev igjen kommandert "dekk"! men da hun forsvant snek jeg mig efter og sporet var ikke vanskelig å følge, for spredt rundt i løypa fant jeg litt efter lidt hennes sekk, staver og ski. Jeg lignet nu et pakkesel, og temmelig "forbanna og satt utenfor" spiste jeg til gjengjeld op all vår medbragte kokesjokolade og tørrede aprikoser!

Ventende og spisende hørte jeg nu skudd fra Dagny, og jeg nærmet mig med gudsforagt – og oppdaget skarpskytteren på maven på en haug bak en stor sten, og så hele rensflokket settende avgårde – undtagen bukken som Dagny hadde skutt på og såret. Den sakk akterut men det var umulig å komme på skuddhold, inntil vi fikk den bort i et skogholdt innunder Gråfjellet hvor

Dagny til slutt ga den nådeskuddet.

Det begynte nu å blåse opp til den rene orkan - med lett tåke – dette hadde vi i vår iver ikke merket. Men dyret måtte jo flåes, og innvoldene tas ut, og med dødsforagt gikk vi løs på dyret med våre skjente tollekniver og en medbragt liten øks. Det var ingen behagelig jobb i det redselsfulde uvær, men det skal mere til for å knekke de gamle vikinger!! Vi hadde tatt kompassretning på Klettsetra før vi begynte å flå, i tilfelle været skulde bli for håbløst til å gå hjem. Dette viste sig å være meget lurt, da vi ikke hadde annet å gjøre enn å gå til Unset. Vi tok med et lær som skulde sendes til Hernes, og drog av gårde. I Unset trodde ikke folk sine egne øyne da de så oss besmurt med blod fra øverst til nederst, på ski i slikt uvær. Karinus fikk nattegjester og han og Bernhard blev med opover neste morgen for å bære fram kjøttet. Nu blev det 2 dagers slagting og ophenging av tørrkjøtt, og alt vi eide av kasseroller var i bruk. Efter denne sjau var vask og oprydning påkrevet, bua lignet alt annet enn et jomfrubur."

Noen uker senere får damene besøk av Ole Nordset, Jakob Hornseth og Ole Myrberg. De kommer over ferske jervspor og skriver i dagboka at de til tross for en forferdelig snøstorm legger hjemturen om Gråfjellet for å hente noen ulovlig skutte reinsdyr som de skal frakte ned til Unset.

Søster Olea oppsummerer disse 9 ukene i vinterfjellet:

"Den 11. mars ankom Jakob Hornseth og Nygardsen (alias Sølensjøkongen) hit. Sistnevnte skulde avhente en del proviant han hadde i Nystubua. Efter en natt full av bridge og løftet stemning begav Dagny og jeg oss med karene over til Fiskevolden ved Sølensjøen. Vi hadde en praktfull skitur i

Dagny har fotografert Auden, Nygardsen og Bertin i 1940.

tindrende sol, men nogen km. fra Fiskevol- den faldt jeg og forstuvet foten min. Så på et ben og med en jevla stavteknikk, jonglerte jeg nedover lia uten å klistre skallen mot en trelegg. Benet var vondt, men ved hjelp av nydelig ren-hakk, drammer og bridge gikk det da på en måte.

Neste morgen blev jeg i min sovepose pakket på Nygardsens skikjelke, og av han, Jakob og hunden trukket de 3 mil over fjellet til sykestua i Øvre Rendal. Men der fantes intet i retning av bandager el. lignende, så vi tok en droge hit op til Unset, hvor vi tok inn på vårt sedvanlige logi hos Karinus. Sistnevnte sa meget kynisk da han fikk se mig: "Je har veinte på det – dem er for ferske kainn du tenkje". Vel, med blyvannssomslag og en stor pose kamfersukkertøi blev jeg så bragt til sengs."

"Jeanett var her i 10 dager, og efter å ha fulgt henne til Unset, gikk KB, Dagny og jeg hjemover om Søvollan og benest over fjellet og hit. En praktfull tur i fint solskinn og vi så helt ferske ulvespor. Skal si det blev jaktprat og funderinger. Dagen efter kom vi på samme ulvespor østenfor Veslehøgda, og fant også nogen rester av et rensdyr som svi- nesestet hadde revet ihjel.

Dagen efter var Nygardsen her for å forfølge ulven, og Dagny blev med han. De fløi op og ned Spekelia, op på Elgpiggen og guderne må vite hvor, men sporet gikk nordover, og det var fåfengt å forfølge det. I de på følgende dager krydde fjellet av ulvejegere, og da alle stakk innom oss, var her temmelig folksomt i 14 dager. Bjøntegård fløy over oss to ganger med Bergo-fly, men han kom dessverre ikke "innom"."

Jakt på ulv og jerv kan dagboka fortelle om også i mars 1941, da er Jon Trøan fra Telneset og Ingmar Finstad innom Tabu, og i april 1955 har ulven revet 20 rein i området. Fem menn fra bygda jakter sammen med Dagny, Martinus, Johan M. og Engebret Grindalen. Dette er ei jakt som vekker oppmerksomhet og jegerne i Tabu får besøk av skribent Ragnar Frislid og fotograf Johan Brun fra Dagbladet.

Olea avslutter oppsummeringen av vinteroppholdet i 1939:

"Langfredag var strålende, og vi gikk en fin tur til Elgpiggen. Påskeaften morgen gikk vi alle til Ingierseter til Petra Johansen og blev mødt av alle tiders nydligste middagsbord, hvor jeg bokstavelig talt spiste mig "kul på magan". Det var meget hyggelig der borte, og vi hadde en fin bridge om aftenen. Påskedagsmorgen gikk vi til Rausjøpiggen og om ettermiddagen startet vi hjemover til Tabu i snødrev og klabbføre, men kom da vel hjem.

Vel nu står vi på tur til Sølen for å tilbringe nogen dager hos Nygardsen, og så sant skaren er hard nok, osar vi avgårde, og da er det uvisst om vi kommer hit mere før det er bart. Så vil jeg til slutt være dannet og si min kjære, men rå søster nogen pene ord (grov kjeft o.l. har det vært nok av i denne tiden). Takk for godt kameratskap og

alle de fine turene, og så møtes vi her til sommeren igjen, når civilisasjonen blir oss for uutholdelig. Bua er prima og vertinden anbefales på det beste. Hilsen Olea.”

Tabu i mataukingens dager.

Dagny benevner seg selv som Stortroldet i Gråhøgda, men noe troll er hun slettet ikke. Hun får et nært forhold til alle folkene som er glad i – og som bruker dette fjellet, både budeiene Tomine Sersjantrøen i Neksjølia og Birgitte Mathiesen i Buan, men også fruene Petra Johansen fra Atlungstad gård på Hedemarken, som ferierer på Ingierseter i Nordre Spekedalen. Hun har også et godt samarbeid med Reinselskapets oppsynsmenn.

Åge Møystad skriver i august -39 et dikt til Dagny og avslutter slik:

“Husk hjelp deg selv er tingen, det kan man av Dagny lære, for hun er både snekker, smed og kokk, ja gud bære, hun kan skyte elg og rein og rype, ja det får’n si: hun er en sjelden type.”

Men Dagny er også et følsomt stemningsmenneske. I januar 1953 skriver hun: *“Fra 3. juledag og i 14 dager utover tilbrakte King og jeg alene i fred og ro uten anden forstyrrelse enn enkelte harehopp og*

rypespor i den mykeste stille sne. Aldrig har fjeldet vært vakrere. Hver bjørk står nedbøyet under tyngden av sne og ligner alle koselege gamle trollkjerringer. Inne glitrer et lite lubbert juletre og på ovnen putrer reinsbiffen.”

Dagny oppdrar nye generasjoner til å bli glad i fjellet og til å høste av dets overskudd. I 1973 skriver hun i dagboka: *“Fra 15. juli til 16. august – fin-fine dager, og multer i millioner hadde det ikke frosset 2-3 ganger i august. Hyggelige dager med R.P. og D.P. og Birgitte som vanlig”. Guttungene takker for seg:*

“Det har vært hyggelig disse kveldene vi har spilt britsj. Jeg har også vært i Neka og tyfisket sammen med R.P., men da vi kom til veien merka vi at vi hadde mist kniven. Så måtte vi gå tilbake, ellers hadde det blitt faen-skjære. Men vi fant kniven til slutt. Vi har lagt ut garn i Velstubekken. Jeg har vært på gamle Joten og ny-joten. I går lærte jeg å mjølke takket være Birgitte.”

Tabus dagbok beretter om en sterk kvinne, født i velstand, men som velger et liv utenfor de velgåtte stiene, om en kvinne som tør å være annerledes enn det som forventes av henne. I en alder av nesten 70 år, og til tross for hjerteoperasjoner, kjører hun moped 12 mil for å komme opp til sitt fjellrike.

Nå står Tabu for det meste forlatt. De nye generasjonene i Møystad-slekta kommer innom i blant, men nye tider gjør at ingen noen gang vil kunne fylle denne bua og dette fjellet med den samme fanden-i-voldske begeistring og utfoldelse som Dagny gjorde.

Rachel Haarseth,
Museumsarbeider
2510 Tyllidalen